

При старите майстори

Арх. Георги ГЕОРГИЕВ

Ще потърсим ли духа на предците?

Причините за засиления интерес към старите къщи през последните няколко години са добре известни: селски туризъм, вилен отход или постоянно обитаване (в т.ч. и от чужденци). В много села тези къщи масово се изкупуват и преустройват за новите си функции. Изобилието от проекти в тази насока, финансирани по програмата САПАРД, е радващо. Тревожен факт е обаче, че са редки случаите, в които ремонтът и реставрацията на старите къщи са направени с нужното умение и уважение към труда на старите майстори.

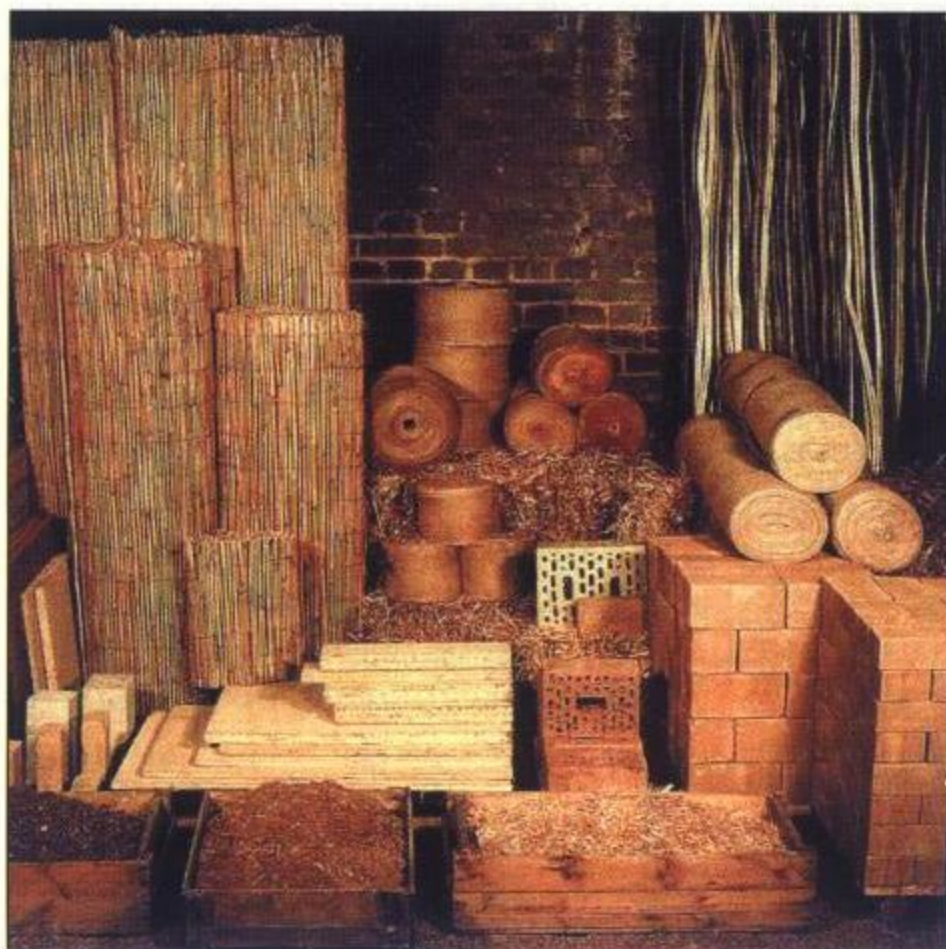
Неудачното използване на съвременни строителни материали и технологии (бетон, стомана, гипсокартон, пенополистирол и др.) неизбежно води до унищожаването на най-ценното в старата къща - нейния дух. Безсмислено е обаче да се търсят виновници. Днешните инвеститори, проектантите и строители правят това, което могат. Тях никой не ги е учил да строят с кирпич, да мажат с кал и слама или да покриват с каменни плочи. Времето почти е заличило прединдустриалните строителни технологии на нашите предци. Сега в много западноевропейски страни търпеливо се работи за възраждане на старите умения и занаяти. Това се превърна в нова индустрия, която се развива с много бързи темпове.

За архитектурата на старите къщи има издадени много книги и учебници, но строителните им конструкции и рецептите на старите майстори все още не са добре проучени.

ДЪРВЕНАТА КЪЩА

Родопската дървена къща (така нареченият блоков градеж), направена от цели борови трупи (понякога необелени) и покрита с дъски, се среща в девинските, доспатските и чепинските села. При изграждане на стените гредите се поставят хоризонтално една над друга, като в краищата се преплитат и връзват в гредите на другата стена - "вкретени". Следи от тази конструкция намираме при направата на "пòтона" в къщите на Банско, Разлог, Якоруда и Велинград. Своеобразна и оригинална е покривната конструкция на къщите от село Бабяк. Тя е много

лека, без подпори (без "поп") и е пригодена за покриване с дъски. Най-горната хоризонтална греда, билото, наричат "корфия" - дебела и дълга греда, издялана в петостенна форма, която с едната стена лежи върху "козълците" (носещите греди), които образуват наклона на покрива. От двете страни на кофрията има по един жлеб - "глаб", в който влиза горният ред покривни дъски - "цапени дъски". От двете страни на покрива по цялата дължина, напреко върху средата на "козлеците" лежи по една греда - "глабница", в която влиза долният ред покривни дъски. По-големите покриви имат по две или три "глабници" на всяка страна,

■ Според Хорст Шрьодер от Университета Баухаус във Ваймар между 1995 и 1997 г. броят на компаниите в Германия, произвеждащи строителни материали на базата на непечена глина, се е увеличил с 67% (фирмите са над 1000 с общи продажби от 15 млн. марки за 1997 г.)

тъй като са покрити с три или четири реда покривни дъски. (*) "Цапените дъски" се цепят на ръка с брадва, след което се одялват с тесла само в едната посока, за да се затворят цевите на дървото.

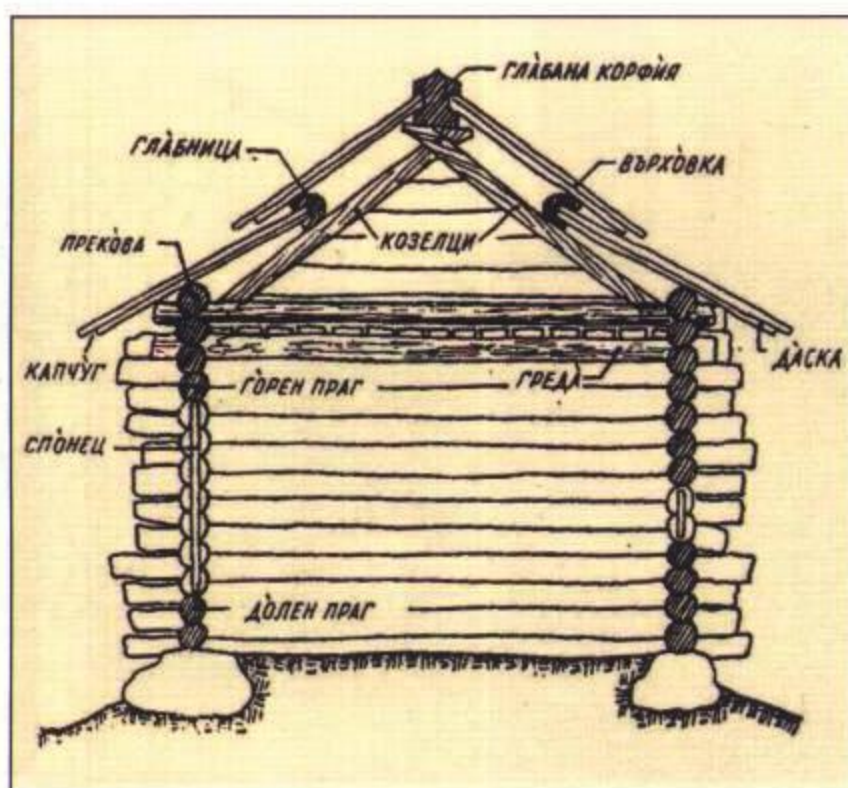
Къщите с дървено-дъсчен (наричан още талпен) блоков градеж са разпространени предимно в Стара планина и Странджа.

Специалистите по добив на дървен материал знаят, че зимата е най-доброто време за тази дейност. Тогава дървото "спи", соковете са слезли долу и след отсичането му то е по-плътно и "работи" по-малко. В старите къщи на Банско например още могат да се срещнат дървени гре-

ди от мура на над 100 години, които не гният и не са нападнати от дървояди. Гредите на ловния дворец в Ситняково, строен през 1905 г., са обработени с 24-часово изваряване в безир и са в отлично състояние до днес. Любопитни са правилата за сечене на дървета, останали от стари времена в Тирол и запазени в един препис от 1912 г. Те се свързват с фазите на луната и зодиака. Ето някои от тях: "ако ще се сече дърво, тъй че да не гние, това да бъде в двата последни дни на март при намаляващи Риби; ако ще се сече дърво, тъй че да не гори, има само един ден и той е в месец март, още по-добре след залез слън-

Visiting the old masters

There are a number of well known reasons behind the increased interest for old houses. Among them are village tourism, vacationing, or even living (including foreigners living in Bulgaria). In many villages houses are under intense repair and refurbishment, getting ready for their new functions. The proliferation of projects financed under the SAPARD program, is astonishing. It is a sad fact though, that often repair works are not done with due respect for the old masters and traditional architecture. The unsuccessful use of modern construction materials and technologies (concrete, steel, gypsum, penopolysterol, etc.) undoubtedly leads to the destruction of the most valuable of all features of the old house: its spirit. It is useless to blame someone. Today's investors, architects and planners, do the best they can. No one taught them how to build with clay, straw and sticks, or how to lay stone slates. Time has wiped out the pre-industrial techniques that our ancestors used. Many western European cities now carefully cultivate old traditions and crafts, which will soon become a booming industry. Many books have been written on old houses, but their architectural planning and the traditions of the old craftsmen and masons are still a mystery.

■ Конструкция на дървена къща от цели борови греди, село Бабяк, Разложко (по Г. Данчов)